

**Schoolondersteuningsprofielen
Plein013
2016**

Basisschool Starrebos

Rapport audit

School-Ondersteuningsprofiel IVO

Naam onderwijsvoorziening: Basisschool Starrebos

Datum bezoek: 5 november 2015

In opdracht van: Plein013

Rapporteur: Karin Vaessen

Sardes, Utrecht

December 2015

Inleiding

Uw school¹ biedt ondersteuning aan leerlingen die speciale onderwijsbehoeften hebben. Wanneer uw school tegen haar grenzen aanloopt, is er de mogelijkheid om de leerling en zijn of haar ouders² te verwijzen naar een andere school, bijvoorbeeld een school voor speciaal (basis)onderwijs.

Scholen verschillen in de ondersteuning die zij (kunnen) bieden. Uit verwijsgedrag van scholen bijvoorbeeld blijkt dit heel duidelijk: een leerling waarbij de ene school tegen de grenzen van haar ondersteuning aanloopt, kan op een andere school zonder al te veel inspanning passend onderwijs krijgen. Soms is de reden makkelijk aanwijsbaar: een school in een gebouw met veel trappen en weinig ruimte is niet zomaar passend voor een leerling in een rolstoel. Maar meestal is het lastiger om aan te geven wanneer een leerling niet, en wanneer wel, op de school terecht kan.

Zowel voor de school zelf, als voor ouders en voor de bovenschoolse organisatie die het bovenschoolse netwerk van ondersteuningsvoorzieningen inricht (schoolbestuur, samenwerkingsverband po Plein013, regionaal netwerk Passend Onderwijs), is het van belang te weten waar de school staat voor wat betreft de ondersteuning en wat mogelijkheden zijn om de ondersteuning te versterken en eventueel uit te breiden.

Uw school maakt onderdeel uit van samenwerkingsverband Plein013. Van alle scholen van dit samenwerkingsverband is in najaar 2013 het ondersteuningsprofiel in kaart gebracht. We brengen de profielen nu, in 2015, opnieuw in kaart, op een vergelijkbare manier als in 2013. De inhoud van de rapportage is iets uitgebreid, en wat anders geordend dan de rapportage in 2013. Wij hopen hiermee de informatie nog beter leesbaar aan te bieden, zonder de vergelijkbaarheid met 2013 te verliezen.

Om het schoolprofiel in kaart te brengen verzamelden wij informatie op vijf domeinen:

1. de *diversiteit* van de leerlingenpopulatie van de school
2. de *ruimte voor verschillen* tussen leerlingen, die de manier van onderwijs geven op de school biedt
3. de beschikbaarheid van *extra voorzieningen* bij de school op de volgende vijf 'velden':
  - a. extra handen / omvang van de klassen
  - b. speciale onderwijsmaterialen
  - c. mogelijkheden van de ruimtelijke omgeving
  - d. expertise (teamexpertise en individuele expertise van leerkrachten/medewerkers)
  - e. samenwerking met (zorg)instanties buiten het onderwijs
4. de *borging* van de extra ondersteuning voor leerlingen in de organisatie van het onderwijs
5. de intensiteit en omvang van de *samenwerking* met anderen binnen het samenwerkingsverband Plein013, en in het bredere onderwijsveld

In termen van vraag en aanbod zou het eerste domein, de leerlingenpopulatie, gekarakteriseerd kunnen worden als de vraag. Aan die vraag komt de school tegemoet met haar aanbod, gekarakteriseerd op de domeinen 2 t/m 5.

Binnen het aanbod van de school heeft het tweede domein een andere status dan de domeinen 3, 4 en 5. De ruimte die de manier van onderwijsgeven biedt voor de verschillende onderwijsbehoeften (domein 2) vormt de basis van de mogelijkheden die de school kan bieden. Bijvoorbeeld inzet van extra voorzieningen (domein 3) heeft minder zin wanneer de school in haar manier van lesgeven heel beperkt om kan gaan met verschillen. Omdat het tweede domein een belangrijk aspect van het profiel is nemen we een korte toelichting op (zie kader).

---

¹ Waar in dit rapport korthedshalve staat 'school', wordt steeds bedoeld 'school of arrangement', waarbij een arrangement kan zijn een s(b)o, een talentklas of een andere vorm van door het swv georganiseerde ondersteuning.

² Waar in dit rapport korthedshalve staat 'ouders' wordt steeds bedoeld 'ouders of verzorgers'.

Toelichting op de ruimte voor verschillen in de manier van onderwijs bieden

De ruimte die onderwijs biedt aan verschillen tussen leerlingen wordt in belangrijke mate bepaald door het onderwijsconcept van de school. Meer specifiek: door de mate waarin de lesstof dan wel de individuele onderwijsbehoefte van de leerling uitgangspunt van het lesprogramma is. Dit kan worden gezien als een dimensie die loopt van methode-gestuurd naar leerling-gestuurd.

Aan het ene uiterste van die dimensie staan de scholen die bijna de volledige lestijd de methode als leidraad hanteren. Leerlingen die onvoldoende uit de weg kunnen met de standaardmethode krijgen herhalingsstof, extra instructie of verdiepingsstof – zoals die binnen de methode is gegeven. Het gemiddelde niveau en tempo van de standaardmethode is maatgevend. Scholen die dit concept welbewust hanteren zijn vaak van opvatting dat 'een leerling bij de groep houden' betekent dat de leerkracht zijn of haar uiterste best doet om de zwakkere leerling voor wat betreft zijn of haar prestaties zoveel mogelijk bij de gemiddelde groep aan te laten haken.

Het andere uiteinde van de dimensie wordt bezet door scholen die hun onderwijsconcept afstemmen op de leerlingen die op dat moment de klas vormen. De start ligt bij de individuele onderwijsbehoeften van leerlingen met hun individuele ontwikkelings- en leerlijnen. Het overzicht van die lijnen in de groep geeft mogelijkheid tot het bundelen van de leerlijnen waar deze (bijna) samenvallen. De instructieplanning wordt afgestemd op deze gebundelde leerlijnen. De werkvormen in de groep zijn vaak heterogeen, waardoor 'een leerling bij de groep houden' hier een gelijke betekenis heeft voor elke leerling. Bij een dergelijk concept worden veelal ook standaardmethoden en methode-gebonden toetsen gebruikt, maar dan als middel zonder dat zij direct het didactisch en pedagogisch handelen sturen.

Alle scholen hebben te maken met verschillen tussen kinderen. Relevant voor Passend Onderwijs zijn verschillen tussen leerlingen op het gebied van:

- leercompetenties
- leerstijlen
- gedragscompetenties
- gedragsstijlen
- culturele achtergronden
- gezinsachtergronden

Van een extra vergroting van de range van onderwijsbehoeften in een klas is sprake bij combinatieklassen.

Leerkrachten op scholen die vooral methode-gestuurd werken, rekken naarmate er meer verschillende kinderen in hun klas zitten, de mogelijkheden van hun onderwijsaanbod steeds verder op.

Manieren om binnen het methode-gestuurde concept onderwijs te bieden aan leerlingen met verschillende onderwijsbehoeften zijn o.a.:

- het groeperen van handelingsplannen;
- het werken in niveaugroepen;
- zelfstandig werken;
- vergroting van de expertise van de leerkracht;
- incidentele toepassing van vormen van leren in heterogene groepen;
- de keuze van methodes die heel veel ruimte bieden voor gedifferentieerd werken.

Omdat het uitgangspunt van de les bepaald is door de centrale aanpak van de methode, betekent elke nieuwe onderwijsbehoefte een extra aanpassing bij die aanpak. Wanneer veel aanpassingen nodig zijn, beleeft de leerkracht dit vaak als een stapeling van taken, en daarmee als een toenemende belasting. Soms uit zich dit door de behoefte van de leerkracht aan steeds meer orde en rust in de klas, om de controle te kunnen houden over alle verschillende activiteiten die gelijktijdig plaatsvinden. Met het toenemen van de organisatorische belasting van de leerkracht, blijft er minder tijd en energie over voor het ter plekke inspelen op specifieke behoeften van leerlingen op het moment dat die zich aandienen.

Het methode-gestuurde onderwijsconcept is begrensd in haar capaciteit om kinderen met andere onderwijsbehoeften op te nemen.

De informatie voor dit school-ondersteuningsprofiel is verzameld door middel van

- een beperkt documentatie-onderzoek (organisatie en kengetallen school)
- een interview met sleutelfiguren uit de school (minimaal de directeur, een intern begeleider, een leerkracht en een ouder) - aanwezig waren: *Dhr Nico Kools (directeur)*, *mw Marleen Deenen (lb-er onderbouw)*, *mw Marjolein Naaijken (leerkracht groep 7)*, *mw Yvonne Koppelmans (lb-er bovenbouw)* en *dhr Niels Gerritsen (vader van dochter met een auditieve beperking)*.
- observaties bij enkele lessen: groep 3b ('Hoekenwerk' samen met 3 a), groep 4b (rekenles en stukje begrijpend lezen), groep 5b (Nieuwsbegrip les), groep 7 en 8 (Ankeren in de bovenbouw) en even in groep 1/2 c gekeken (omkleden voor gym en ondertussen rekenen op digibord).
- een teamgesprek - aanwezig waren: *alle teamleden werkzaam op donderdag; een representatief deel van het hele team*.

Het interview en de observaties richtten zich vooral op *de stand van zaken*, op hoe in de praktijk van nu de lessen gegeven worden, en wat de mogelijkheden zijn voor leerlingen die een ongewone ondersteuningsbehoefte hebben.

Het teamgesprek is gevoerd aan de hand van een aantal stellingen en uitspraken. De focus van het gesprek ligt bij de *opvattingen en ambities* van de gespreksdeelnemers als het gaat om het bieden van onderwijs aan leerlingen met een verschillende onderwijsbehoefte.

Het beeld van de stand van zaken (interview en observaties) en de opvattingen en ambities (teamgesprek) vullen elkaar aan.

De profielsamenvatting die hierna volgt geeft een overzicht over alle opbrengsten, samengevat door de rapporteur in een weging ten opzichte van andere scholen van dezelfde schoolsoort. Waar mogelijk is de vergelijking gemaakt met het gemiddelde van de Nederlandse scholen zoals die uit statistisch overzicht en onderzoek bekend is. In aanvulling daarop profileren wij de school op basis van onze ervaring met audits op honderden scholen. Vanuit het streven om de betrouwbaarheid van de profilering zo hoog mogelijk te stellen, is de profilering bovendien getoetst aan onderling afstemming tussen de auditoren die de scholen van Plein013 bezochten.

Na de profielsamenvatting staat in de *bijlage: opbrengsten interview* de belangrijkste informatie zoals die is aangereikt door de geïnterviewden, aangevuld met informatie uit het dataformulier.

Beide onderdelen, de *profielsamenvatting* en de *opbrengsten interview*, volgen de indeling in de vijf domeinen, zodat u de informatie eenvoudig aan elkaar kunt koppelen.

Wij wijzen er op dat de informatieverzameling veelzijdig en uitgebreid is geweest, maar niet alle informatie van alle leerkrachten betrof, en bovendien beperkt is door het karakter van een momentopname.

Profielsamenvatting: positie van de school, grenzen en groeimogelijkheden

Korte impressie van de school

Basisschool *Starrebos* is een echte buurtschool in Hilvarenbeek en betreft haar kinderen uit de directe omgeving. Het aantal leerlingen ligt momenteel op 362 en is stabiel; bijzonder in een omgeving zoals Hilvarenbeek waarin sprake is van krimp. Verwachting van de directeur is wel dat het aantal leerlingen enigszins zal teruglopen, omdat een basisschool aan de rand van het dorp (basisschool *De Driehoek*) binnenkort nieuwbouw krijgt. De verwachting is dat dit op die school een aanzuigende werking op ouders heeft en dus enigszins ten koste gaat van de aantallen op *Starrebos*. Op dit moment zit basisschool *Starrebos* echter nog 40 leerlingen boven de prognose.

De school is een opleidingsschool vanuit de Pabo en heeft in alle groepen structureel stagiaires. Vanaf schooljaar 2016-2017 wordt de school ook stageschool voor de academische opleiding.

De school is vier jaar geleden ontstaan na een fusie van twee basisscholen en is als nieuwe school in een moderne MFA gestart. De directeur geeft aan hoe verbazingwekkend snel de nieuwe school een goede start heeft gemaakt na de fusie.

De school is in 2013 en nu in 2015 door dezelfde auditor bezocht. De directeur geeft eerlijk aan dat hij en het team enigszins teleurgesteld waren in de typering van netwerkschool. Een intensieve werkreis naar Finland in 2014 heeft hen wakker geschud en meer visie gegeven op een onderwijsconcept dat meer ruimte geeft voor verschillen (de leerling centraal stellen en niet de methode) en het eigenaarschap voor het leren meer bij de leerlingen legt. Dit komt momenteel op *Starrebos* tot uiting in bijvoorbeeld de volgende aspecten: projectmatig werken (het zogenaamde Ankeren, waarin gewerkt wordt met onderzoeksvragen), klasse/groepsdoorbrekend werken, honoreren van leerkrachten in hun talenten en leerkrachten inzetten voor het geven van lessen in andere klassen, leerlingen meer vrij laten in hun dagplanning, steeds meer samenwerkend leren en tot slot doelen stellen in plaats van de methode als doel te hanteren. De school is op al deze aspecten nog wel in ontwikkeling. Ideaalbeeld is het beeld waarin de leerling centraal staat en de leerling in hoge mate betrokken en verantwoordelijk is voor zijn eigen leerproces

Domein 1: Diversiteit van de leerlingenpopulatie *kruis voor elk domein het (de) juiste vakje(s) aan*

Domein 1. Kijkend naar de bevroegde aspecten van *de leerlingenpopulatie* is de populatie van de school ten opzichte van andere scholen in Nederland

- ☒ meer homogeen
- ☐ vergelijkbaar
- ☐ meer heterogeen

Domein 2: Ruimte voor verschillen

In het volgende schema wordt het onderwijsconcept van Starrebos weergegeven in de relatie tussen de mate waarin de lesmethode sturend is en de mate waarin diversiteit van leerlingen opgevangen kan worden.

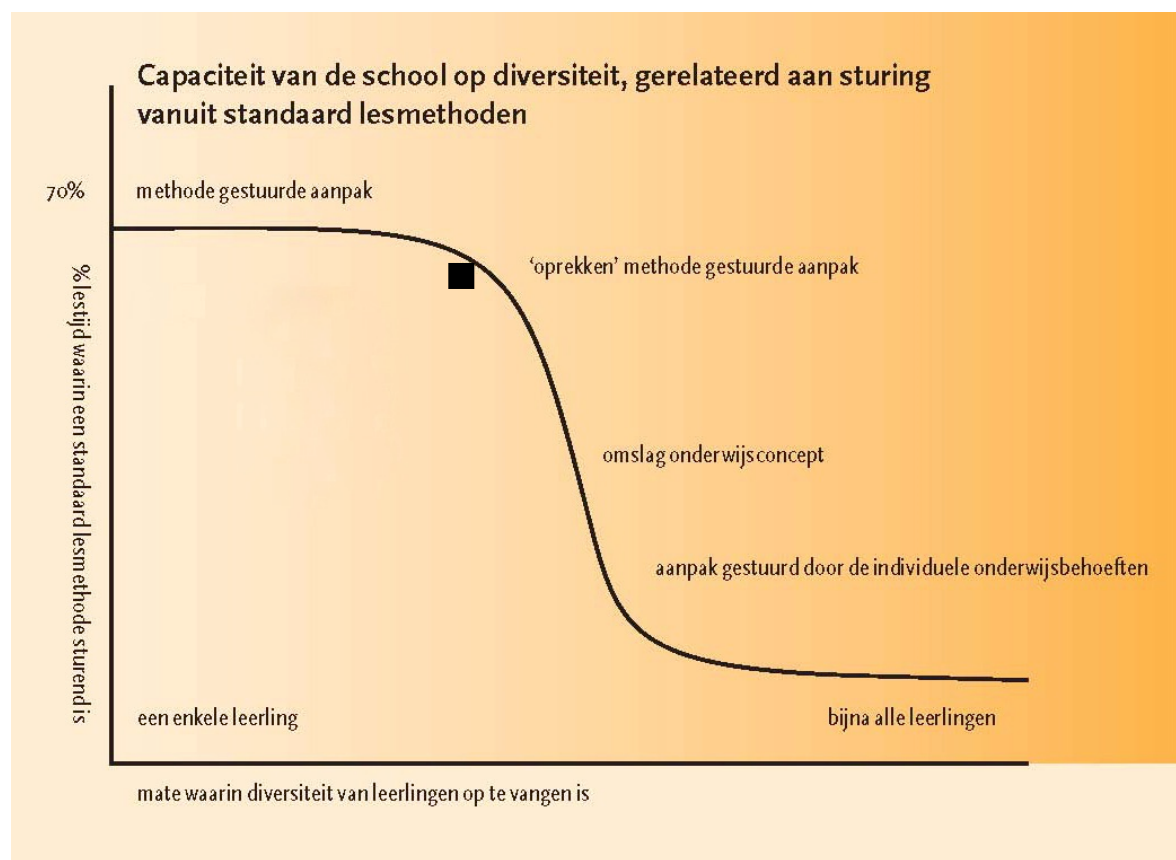
De gebogen lijn geeft van links naar rechts een mogelijk model van de ontwikkeling van een onderwijsconcept, startend bij het leerstofjaarklassensysteem met een strakke hantering van standaardmethoden. Via het oprekken van de methode-gestuurde aanpak toont het model een omslag in de aanpak naar het starten van de lesinhoud bij de individuele onderwijsbehoeften van de leerlingen in de klas.

Let wel: de richting van links naar rechts geeft alleen een wenselijke richting aan wanneer:

- De school meer ruimte wil bieden aan de bestaande diversiteit onder de leerlingen.
- De school meer leerlingen met speciale onderwijsbehoeften onderwijs wil kunnen bieden.
- De leerlingenpopulatie van de school steeds meer divers wordt.

Scholen bevinden zich ergens op de gebogen lijn.

Basisschool Starrebos bevindt zich op positie ■

Domein 2. De antwoorden op de vragen over de manier van onderwijzen en het *omgaan met verschillen* geven het beeld van een school die

---

- ☐ basisondersteuning biedt aan leerlingen (passend bij een netwerkschool)
- ☐ enige extra ruimte biedt voor verschillen tussen leerlingen (passend bij een netwerkschool plus)
- ☒ veel extra ruimte biedt voor verschillen tussen leerlingen (passend bij een smalle ondersteuningsschool)
  - ☐ mede door een duidelijke aanpak, gedragen door het volledige team (passend bij een brede ondersteuningsschool)

Domein 3: De vijf velden van voorzieningen

Domein 3. De school heeft meer dan de fundamentele *voorzieningen* voor wat betreft

---

- ☒ extra 'handen' in de klas, te weten: per groep zijn er 14 uur per week extra handen aanwezig
- ☒ onderwijsmaterialen
- ☒ de ruimtelijke omgeving
- ☐ specialistische expertise
- ☐ contacten met externe relaties

Deze beschikbaarheid van voorzieningen past bij een smalle ondersteuningsschool

Domein 4: Borging

Domein 4. De borging in de organisatie van de extra ondersteuning voor leerlingen gebeurt

---

- ☐ op alle gevraagde aspecten overwegend planmatig (passend bij een smalle ondersteuningsschool, een brede ondersteuningsschool en een inclusieve school)
- ☒ op de meeste gevraagde aspecten planmatig, op enkele niet (passend bij een netwerkschool plus)
- ☐ op enkele gevraagde aspecten planmatig, op de meeste niet (passend bij een netwerkschool)
- ☐ op geen enkele van de gevraagde aspecten planmatig

Domein 5: Samenwerking binnen het onderwijs

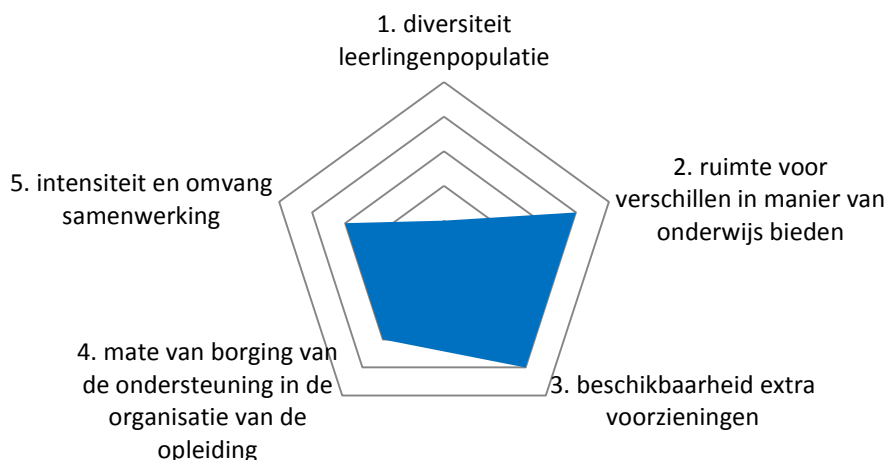
Domein 5. De samenwerking met onderwijspartners binnen en buiten Plein013 is

---

- ☐ intensief, in een stevig netwerk met veel partners (passend bij een brede ondersteuningsschool en een inclusieve school)
- ☐ intensief met enkele partners, beperkt met andere (passend bij een smalle ondersteuningsschool)
- ☒ matig intensief met enkele partners, beperkt met andere (passend bij een netwerkschool plus)
- ☐ beperkt (passend bij een netwerkschool)

Het ondersteuningsprofiel in één oogopslag

Over het geheel genomen is *Starrebos* te karakteriseren als een **smalle ondersteuningsschool**.

Het onderwijsconcept en de extra voorzieningen zijn hierbij doorslaggevend. Opgemerkt wordt wel dat het onderwijsconcept groeiende is en nog zeker niet voor alle leerkrachten en voor alle vakken gemeengoed is. Het team straalt het innovatievermogen en de energie uit om de ingezette ontwikkelingen in de toekomst verder door te zetten.

Er zijn verbanden tussen de vijf onderdelen van het ondersteuningsprofiel. De diversiteit van de leerlingenpopulatie (1) zegt iets over de noodzaak van omgaan met verschillen (2). De effectiviteit van extra voorzieningen (3) hangt samen met het onderwijsconcept (2). Enzovoort.

Elk van de vijf onderdelen van het profiel is weergegeven op een vijfpuntschaal in een van de punten van bovenstaande vijfhoek: van beperkt (dicht bij het centrum van de vijfhoek) tot ruim (aan de buitenrand van de vijfhoek). Deze visualisatie is bedoeld als 'radar' voor opvallende kenmerken van het profiel; er is geen 'wenselijke' vorm.

Dit profiel geeft een beeld van de situatie op basis van documenten, het interview, de waarnemingen tijdens de observaties, en de informatie die bij het teamgesprek naar boven kwam.

Een korte toelichting, per domein, op de plaatsing in de grafiek vullen wij voor domein 2 tot en met 5 aan met een suggestie voor verdere ontwikkeling, voor *het geval dat* verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is. Dit laatste zeggen wij met nadruk, wij hebben geen opvatting over die wenselijkheid.

1. Over de diversiteit van de leerlingenpopulatie.
Hierbij kijken wij naar een combinatie van achtergrondkenmerken van leerlingen, en kenmerken van leren en gedrag.

Toelichting op de profilering:

Toelichting: de leerlingpopulatie op *Starrebos* is meer homogeen ten opzichte van andere scholen in Nederland. Het opleidingsniveau van de ouders is midden/hoog, er zijn relatief weinig anderstalige leerlingen en er zijn weinig ($\leq 20\%$) leerlingen met speciale behoeften in het verwerken van informatie of in gedrag.

2. Over de ruimte voor verschillen binnen het onderwijsconcept.
Dit gaat over de manier van lesgeven in de groep. Belangrijk zijn onder meer de wijze waarop de les is ingericht, de diversiteit in het lesmateriaal, en de mate van dialoog of interactie tussen leerkracht en leerling, en tussen leerlingen onderling.

Toelichting op de profilering:

Starrebos heeft op een aantal vlakken een stevige vernieuwing ingezet. Zo wordt er drie keer per jaar gewerkt met 'Ankeren', laten leerkrachten de methode meer los en er worden kindgesprekken gehouden. Dit gebeurt echter nog niet het hele jaar door, nog niet de hele dag door en nog niet door alle leerkrachten in dezelfde mate. Verwachting is dat het gehele team hier de komende jaren steeds meer zal ingroeien, onder bezielende leiding van de directeur.

Vergeleken met twee jaar geleden is de school gegroeid in haar onderwijsconcept en het omgaan met verschillen. De observaties ondersteunen dit beeld.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

Het team van basisschool Starrebos heeft een groei in haar onderwijsconcept doorgemaakt in de afgelopen twee jaar. Een werkreis naar Finland heeft deze ontwikkelingen versterkt en versneld. Suggestie voor groei is het verder uitbreiden van het ankeren; zowel in intensiteit als in inhoud. Ook kan gezocht worden naar meer samenwerking tussen de parallelgroepen, of samenwerking binnen de bouwen en op de langere termijn wellicht zelfs bouwdoorbekend. Tot slot is de suggestie om elkaar handvatten te geven voor leerling- en kindgesprekken.

3. Over de beschikbaarheid van extra voorzieningen.

Extra voorzieningen zijn: extra 'handen' in de klas (of klassenverkleining), extra onderwijsmaterialen, extra mogelijkheden in de ruimtelijke omgeving, specialistische expertise, en samenwerking met instanties buiten het onderwijs.

Toelichting op de profilering:

Toelichting: de school heeft extra voorzieningen qua extra handen in de klas, aanvullende materialen en extra mogelijkheden in de ruimtelijke omgeving

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

Het team heeft zelf uitgesproken te streven naar nog meer extra handen in de klas. Starrebos wordt volgend jaar ook academische opleidingsschool. Uitbreiding kan ook in de vorm van hulp van ouders in de les of de meer structurele inzet van leerlingtutoren.

Ook is het streven om nog meer gebruik te maken van elkaars talenten en zo de extra zorg zoveel mogelijk in de school vorm te geven.

4. Borging van de ondersteuning in de organisatie van de school.

Van stevige borging is sprake wanneer er beleid, leerlingvolgsystemen, procedures en afspraken zijn, die voor alle betrokkenen helder zijn en door alle teamleden worden toegepast. Een heldere, consistent toegepaste taakverdeling is onderdeel van de borging.

Toelichting op de profilering:

De extra ondersteuning is steeds meer geborgd in de school en is onderdeel van het reguliere schoolbeleid. De aandacht voor de extra zorg en begeleiding van leerlingen is groot op Starrebos. Ook is het team enthousiast bezig met ontwikkeling en innovaties.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

Basisschool Starrebos is nog zoekende in de opzet en werking van effectieve groepsplannen (m.n. in de bovenbouw). Het is belangrijk dat hier op korte termijn duidelijkheid over komt en een eenduidige werkwijze wordt gehanteerd.

Ook het steeds meer betrekken van ouders bij de zorg in alle fases, blijft een aandachtspunt.

5. Over de intensiteit en omvang van de samenwerking.

Gekeken wordt naar de mate waarin de begeleiding van de leerling binnen het onderwijs wordt afgestemd met die van de verschillende partners buiten het onderwijs.

Toelichting op de profilering:

De samenwerking met partners buiten het onderwijs verloopt volgens behoefte en in afstemming met ouders. Opvallend is o.a. de sterke (ook inhoudelijke) samenwerking met kinderopvang 'Klik'.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

Wat betreft de samenwerking met het voortgezet onderwijs kan er gekeken worden naar de mogelijkheden voor een pré- college of gastlessen in bovenbouw.

Samenvatting opvattingen en ambities van het team gericht op het omgaan met leerlingen die een speciale ondersteuningsbehoefte hebben:

Zorgleerlingen op een school schrikt tegenwoordig niet meer af, aldus het team van Starrebos. Dat was een paar jaar geleden nog wel anders. Nu geldt eerder het tegendeel. Nu laat je dan als school zien dat je passende zorg kunt bieden. Sterk punt van Starrebos is dat zij een ambulante begeleider in huis hebben en dat je steeds meer know how in huis haalt. Diversiteit maakt het werk ook leuk en afwisselend, aldus het team. Een enkele leerkracht geeft aan dat zij nu een paar jaar achter elkaar (te) veel zorgleerlingen in haar klas heeft gehad. En dat dit heel veel aanpassingen vraagt, van haar en van de rest van de klas. Zij is dan heel blij met Jet, die extra zorg biedt. Ten aanzien van methoden loslaten, merken leerkrachten het volgende op. Voordeel is dat het meer voldoening geeft, dat leerlingen meer met elkaar samenwerken, dat leerlingen en leerkrachten creatiever worden (methoden zijn geestdodend wordt opgemerkt), en dat leerlingen meer eigenaar worden van hun eigen leerproces. Nadeel is dat het veel tijd en energie kost. Het team merkt op dat er nog wel grote verschillen zijn tussen de collega's en de klassen/bouwen als het gaat om het loslaten van de methoden en dat zij de methoden niet voor alle vakken loslaten (bij spelling, leren lezen en de zaakvakken deels bijvoorbeeld niet). De school werkt wel steeds meer met projecten, met presentaties en meer samenwerken. Ze gebruiken de methode dan vaak als bronnenboek. Maar vergeleken met twee jaar geleden en zeker na de werkreis naar Finland, zijn er flinke stappen gezet aldus het team.

Het team wil de extra zorg het liefst in de school houden. Met de extra hulp, en extra handen heeft het team ook wel het vertrouwen dat ze dat zelf kunnen. 'Wat ze bij intermezzo doen, zou ik ook kunnen, als ik extra handen zou hebben'. 'En zelfs met Intermezzo heb je deze kinderen nog steeds vier dagen in je klas'. Een andere leerkracht denkt echter wel dat kinderen in de Plusgroep meer aansluiting vinden bij andere hoogbegaafde kinderen. Als men zou mogen kiezen zou men graag meer handen in de klas willen hebben dan een kleinere klas ('liever 30 kinderen met zijn tweeën, dan 15 leerlingen in je eentje', wordt er gezegd).

Het team is niet heel erg bezig met de zorgplicht en het financiële plaatje. Dat ligt bij de directie, aldus het team. Wel ervaart men verschil na invoering van de wet in die zin dat men nu meer denkt wat een kind wel kan en anders kan. Heel soms zit een (zorg)kind te lang op Starrebos. Maar dat was voor de wet ook al zo, merkt het team op. Het probleem zit 'm dan nooit in de cognitie, maar in gedragsproblemen. En dan met name als de veiligheid van de andere kinderen in het gedrang komt. Belangrijkste vragen daarbij zijn steeds; wat kun je vragen van leerkrachten en wat vraagt het van de andere leerlingen?

De samenwerking met ouders wordt ook steeds belangrijker. Daar moet je veel energie in steken, aldus het team. 'Soms vraag je je wel af, wie nou eigenlijk de professional is. Ouders denken soms overal verstand van te hebben, merkt een leerkracht op. Maar de ervaring is ook dat de ouders ook een acceptatie proces door moeten en dat goede informatie van de school en van de leerkracht vult de voormalig rugzakbegeleider weer aan. De directeur vult aan dat het belangrijk is om vroeg in gesprek te gaan met ouders van zorgleerlingen. Ouders zijn ook professionals in de kennis over hun kind en aan kinderen moet ook serieus gevraagd worden, wat zij nodig hebben. Starrebos staat bekend als laagdrempelig naar ouders en een school die veel tijd maakt voor leerlingen. Eventueel zelfs 's avonds. 'We willen kinderen graag helpen en dat komt op je gevoel aan'. Daarom loopt de directie 's ochtends ook altijd buiten op het schoolplein rond.

Leerkrachten waren al deskundig in de zorg naar leerlingen, maar zullen dat in de toekomst steeds meer moeten worden, denkt het team. Je wordt er min of meer door gedwongen meent een enkeling. Soms moet je wel, ook al heb ik destijds niet gekozen voor het speciaal onderwijs. 'Doe maar dan ook maar het salaris'.

Het team heeft de volgende ambities voor de toekomst: meer handen in de klas, meer ruimte, een moestuin, écht handenarbeid, meer gebruik maken van elkaars talenten en een uitdagende leeromgeving. Doorgaan op de ingeslagen weg, aldus het team.

Bijlage: Opbrengsten interview

Domein 1: de diversiteit van de leerlingenpopulatie:

De leerlingen op de school verschillen in hun achtergrond v.w.b.:

- *opleidingsniveau van de ouders, sociaaleconomische achtergrond:*

- ☒ weinig, het opleidingsniveau en de sociaaleconomische achtergrond is over het algemeen
- ☐ laag
- ☒ gemiddeld
- ☒ hoog
- ☐ matig
- ☐ sterk

Toelichting: Meeste leerlingen komen uit Hilvarenbeek. Dit dorp is relatief welvarend en kent voornamelijk midden- en hoogopgeleide gezinnen. Een gedeelte van de ouders is hier zelf opgegroeid (en de oma's en opa's wonen hier ook nog en passen op tussen de middag en na school), maar een steeds groter deel van de gezinnen is ook als nieuw 'importgezin' te duiden. Starrebos heeft in totaal 17 leerlingen met een leerlinggewicht (4,7 %); 4 met leerlinggewicht 0,3 en 13 met gewicht 1,2.

- *thuis taal:*

- ☒ weinig
- ☐ matig
- ☐ sterk

Toelichting: Afgezien van enkele Syrische, Afghaanse en Somalische kinderen (13 in totaal) kent Starrebos vooral "witte" middle-class gezinnen, waar thuis Nederlands wordt gesproken.

- *culturele achtergrond*

- ☒ weinig
- ☐ matig
- ☐ sterk

Toelichting: zie hierboven.

De leerlingen op de school verschillen v.w.b.:

- *niveau van leren*

- ☐ weinig
- ☒ matig
- ☐ sterk

Toelichting Gemiddeld 20 % van de leerlingen wijkt af van het gemiddelde niveau. Dit zijn zowel leerlingen aan de onder- als aan de bovenkant. In totaal 13 leerlingen hebben een OPP op Starrebos. Voor de bovenkant geldt dat momenteel twee leerlingen gebruik maken van Intermezzo van Plein013 en verder zijn er vier leerlingen voor wie het Steunpunt Hoogbegaafde Leerlingen is ingeschakeld. Ook is er binnen het bestuur net een Plusklas gestart (één dagdeel per week), waar twee leerlingen gebruik van maken. Sinds vorig jaar maakt de school gebruik van het Digitaal Behandelingsprotocol Hoogbegaafdheid (DHH): alle kinderen uit de groepen worden daarmee gediagnosticeerd. Daar zijn meer kinderen uitgekomen. ('als je weet waar je naar moet kijken, zie je ook meer' zo wordt opgemerkt in het interview.) De school wil zich niet zozeer profileren op hoogbegaafdheid, maar wel op het 'Ankeren' en alle kinderen een passend aanbod op zijn eigen niveau bieden. Daarom is ook de Hoogbegaafdenwerkgroep en de Ankerwerkgroep samengevoegd, want men wil de hoogbegaafden niet apart houden.' Van de week is deze groep bij elkaar gekomen, zo wordt er in het interview opgemerkt. 'Stel dat we ankeren elke dag kunnen doen?' is daar onder andere besproken.

- *leerstijlen*

☐	weinig
☒	matig
☐	sterk

Toelichting: het hele team is hier in hun hoofd wel al mee bezig, maar niet alle leerkrachten zijn in de praktijk al even ver met het rekening houden met de leerstijlen van leerlingen in hun onderwijs, zo merken de geïnterviewden op. 'Op dit moment is vooral groep 4, en 7 en 8 het meest ver in het loslaten van de methoden'.

Hoeveel leerlingen hebben

- *speciale behoeften in het verwerken van informatie*

☒	weinig (minder dan 20 %)
☐	een matig aantal (20 tot 40 %)
☐	veel (meer dan 40%)

Toelichting: op een gemiddelde klas van 25 leerlingen zijn er op Starrebos zo'n vijf leerlingen met speciale behoeften in het verwerken van informatie.

- *speciale behoeften in het gedrag, in de omgang (begrenzing van het gedrag, stimulering tot activiteit, begrip van de sociale omgang)*

☒	weinig (minder dan 20 %)
☐	een matig aantal (20 tot 40 %)
☐	veel (meer dan 40 %)

Toelichting: op een gemiddelde klas van 25 leerlingen zijn er op Starrebos maximaal vijf leerlingen met speciale behoeften in gedrag

Domein 2: de ruimte die de manier van lesgeven biedt voor speciale ondersteuningsbehoeften,

Tijdens het interview is gevraagd de manier van lesgeven te plaatsen op een aantal dimensies.

Karakteriseer het onderwijs op de school op de onderstaande dimensies. Een '1' betekent sterk in de richting van de eerste pool en een '4' sterk in de richting van het tweede uiterste.

	1	2	3	4	
overdragen van kennis	☐	☒	☒	☐	zelf ontdekken
kennis verwerven (taxonomie van Bloom)	☐	☒	☒	☐	werken met kennis (men is o.a. bezig met
klassikaal leren (doorbrekend op Starrebos)	☐	☐	☒	☒	individueel en groepjes-leren (en klasse
sturing van het leren door de leerkracht	☐	☒	☒	☐	leerlingen sturen eigen leren
alle leerlingen op basisniveau brengen	☐	☒	☒	☐	het maximale uit elke leerling halen
leerstof bepaalt leerweg	☐	☒	☒	☐	beginsituatie leerling bepaalt leerweg
nadruk op gestructureerde opdrachten	☐	☒	☒	☐	nadruk op vrije opdrachten
gelijke normering prestaties (bezig met portfolio in plaats van een rapport)	☐	☒	☒	☐	beoordeling t.o.v. eerdere eigen prestaties
beoordeling door leerkracht	☐	☒	☒	☐	zelfbeoordeling door leerling
evaluatie onderwijs door leerkracht	☐	☒	☒	☐	evaluatie samen met leerlingen

Toelichting:

Het evalueren van het onderwijs door kinderen gebeurt nu vooral bij het Ankeren. Bij de kleuters gebeurt dit structureel het hele jaar door.

Met kinderen wordt ook wel besproken wanneer ze wat willen doen. 'Maar voor leerkrachten is het nog best spannend om iets uit handen te geven. Men wil graag in controle blijven'. In de kleutergroepen is er veel meer vrijheid en keuze in wat ze kunnen en willen doen. De geïnterviewden vinden het eigenlijk jammer dat dat bij groep 3 ophoudt. 'Het zou goed zijn als het team wat vaker zou kijken bij de kleuterbouw', merkt men zelf op.

De kleuterbouw werkt met thema's en met uitdagende hoeken (bijeenkomsten samen met 'Onderwijs maak je samen'). Het groepsplan wordt binnen het thema gemaakt, gericht op de hoeken en op spelontwikkeling.

Ten opzichte van de audit twee jaar geleden heeft 'het Ankeren' (projectmatig werken en werken met onderzoeksvragen) meer diepgang gekregen. Hierin wil men leerlingen ieder op hun eigen niveau laten werken en op deze wijze tegemoet komen aan de verschillen tussen kinderen. Dit onderwijs moet uiteindelijk passend zijn en zorgen dat alle kinderen op hun eigen niveau kunnen werken. Het Ankeren gebeurt nu drie keer per jaar gedurende acht weken en daarin wordt er thematisch en geïntegreerd zaakvakkenonderwijs gegeven. Methoden fungeren daarbij als middel om voorafgestelde leerdoelen te bereiken.

Ook is de school veel meer met onderwijskundige werkgroepen bezig (o.a taal, rekenen en sociaal emotioneel).

De school is ook bezig met 21st century skills.

In de herfst van 2014 is een groot deel van het team van Starrebos naar Finland geweest. Op deze werkreis waren ook de coördinator van de Pabo (Starrebos is opleidingsschool), iemand van het voortgezet onderwijs en de universiteit mee. Dit heeft een grote impact gehad op de kijk op onderwijs.

In Finland staat de leerling centraal en niet zozeer de methode of de kennisoverdracht. Deze visie moest eerst een tijdje indalen, maar levert mooie discussies op. Hoe krijgen we meer eigenaarschap bij de leerlingen, is bijvoorbeeld een belangrijke vraag. Daar horen ook meer leerlinggesprekken bij, iets wat nu wel al gebeurt, maar nog niet altijd structureel, aldus de gesprekspartners. Leerkrachten hebben behoefte aan meer handvatten hierin. De leerkracht van groep 7 vertelt hoe informatief die gesprekjes zijn en dat zij daar ook regelmatig wel van schrikt. Zo bleek uit een gesprekje met twee leerlingen dat zij school saai vonden en op de vraag wat zijn van Aardrijkskunde vonden, antwoordden zij de naam van de uitgeverij (!).

Als het gaat om het onderwijsconcept vindt de directeur dat 'kinderen vooral leren wat ze willen leren en dat het onderwijs meer gebruik moet maken van wat kinderen buitenschools leren. 'Onderwijs doet kinderen eigenlijk in de tijd terug stappen en heeft de kennis te veel opgedeeld in hapklare brokjes'. 'Dat moet echt anders', zo merkt hij op.

Hoe wordt binnen de school met speciale onderwijsbehoeften omgegaan?

Reactie op speciale onderwijsbehoeften

- ☒ vooral met individuele aandacht, buiten de groep
- ☒ vooral met individuele aandacht, in dezelfde ruimte, maar apart van de groep
- ☒ vooral met groepsaandacht in homogene subgroepen
- ☐ vooral met individuele aandacht geïntegreerd in de groepsaanpak

Toelichting:

Leerlingen worden zo veel mogelijk geclusterd. En zo veel mogelijk in de groep gehouden. (RT is bewust vervallen). Parallelgroepen werken steeds meer samen. Soms gebeurt dat zelfs binnen een bouw (bijv. bij groep 7 en 8).

De voormalige rugzakbegeleidster werkt nog steeds op school, maar heeft wel minder uren dan vroeger (nu drie dagen). Buiten de groep werken ook nog twee oud-leerkrachten als vrijwilliger met zorgleerlingen.

Differentieert de onderwijsaanpak van de school voor verschillen op leerstijlen van leerlingen (reproductiegericht, ervaringsgericht, betekenisgericht, oplossingsgericht)?

- ☐ ja, dat is geïntegreerd in de onderwijsaanpak van de school
- ☒ incidenteel, als een leerling opvalt op leerstijl – of incidenteel, door enkele leerkrachten
- ☐ nee, niet of nauwelijks

Toelichting: De school is hierin in ontwikkeling.

Hoe zijn groepen/klassen ingedeeld (welke leerjaren worden gemengd, wat is de omvang van de groepen en de bezetting met leerkrachten)?

Beschrijving: De school heeft in totaal 16 groepen en is mooi gelijkmatig opgebouwd. De school heeft bewust gekozen voor homogene groepen. Alleen in de kleuterbouw zit groep 1 en 2 bij elkaar, vanuit sociaal-emotioneel oogpunt en omdat men groep 1-2 graag procesgericht wil houden en niet alleen maar resultaatgericht (door groep 2 bijvoorbeeld overmatig bezig te laten zijn met het toewerken naar groep 3). Men streeft steeds meer naar samenwerking met de parallelgroepen.

Het team bestaat uit 40 personen, waarvan (bijna) iedereen parttime werkt (één full timer).
Gemiddelde klassengrootte is 25 leerlingen.

Karakterisering van het onderwijs op de school.

Hoe groot is naar uw inschatting:

het percentage leerkrachten dat in de kerndoelen en leerlijnen (minimaal van het eigen leerjaar) beheerst (parate kennis): **80 %**
(volgens de directeur; de andere gesprekspartners schatten dit lager in).

het percentage leerkrachten dat in staat is didactisch maatwerk te leveren voor leerlingen: **80%**

het percentage leerkrachten dat in staat is pedagogisch maatwerk te leveren voor leerlingen: **60% (ob)**
80 % (bb)

het percentage leerkrachten dat initiatief neemt tot dialoog met de leerling om het lesaanbod af te stemmen met de ondersteuningsbehoefte van de leerling: **80%**

Toelichting: De gesprekspartners vinden het moeilijk om bovenstaande percentages voor hun team in te schatten. De meningen hierover zijn niet altijd gelijk.

Wat de laatste vraag betreft, wordt opgemerkt dat er steeds meer kindgesprekken worden gevoerd. Wat wil jij leren en wat heb jij daarvoor nodig? Stagiaires zijn uit praktisch oogpunt heel fijn om deze gesprekken te kunnen voeren, wordt ook gezegd. Men is nog wel zoekend naar een structuur voor deze gesprekken. Daarnaast leveren informele gesprekken tussendoor ook veel informatie op is de ervaring op Starrebos.

de mate waarin de begeleiding een individuele aanpak is dan wel een teamaanpak

- ☐ vooral individuele aanpak van leerkrachten
- ☐ aanpak gedeeld door enkele leerkrachten
- ☒ teamaanpak

Toelichting: De begeleiding op Starrebos is al veel meer een teamaanpak dan twee jaar geleden. Zo is de werkgroep bezig met sociogrammen in groep 1-4 en Kiva in groep 5-8.

de mate waarin (ouders en) leerling betrokken worden bij de manier van lesgeven

- ☐ niet of nauwelijks
- ☒ soms
- ☒ vaak

Toelichting: Ouders worden regelmatig betrokken bij de manier van lesgeven, aldus Starrebos.

Teamexpertise

*Op welke onderwerpen is er sprake van teamexpertise (expertise die gedeeld wordt door **alle** leden van het team, en die door **alle** leden van het team in samenwerking in praktijk gebracht wordt)? Voorbeelden zijn teamexpertise op bepaalde didactische of gedragsmatige aanpakken, of teamexpertise in het betrekken van ouders en leerlingen bij de bepaling van de ondersteuningsbehoeften van de leerlingen.*

Beschrijving teamexpertise:

De expertise van Starrebos ligt volgens de geïnterviewden vooral op didactisch vlak. De school wil meer leerlinggericht werken en is in ontwikkeling als het gaat om het loslaten van methoden.

Domein 3: de beschikbaarheid van extra voorzieningen

op de leslocatie:

- Extra begeleiding
  - **in** de klassen/groepen: welke functies voor welke aantallen uur p.w. beschikbaar?

Toelichting: In de klassen is in totaal 229 uur extra handen beschikbaar; verdeeld over 16 groepen (ongeveer 14 uur per groep). Er zijn extra handen vooral in de vorm van stagiaires (189 uur), extra ondersteuning van zorgleerlingen (Jet Hendriks) deels binnen de klas (10 uur) en twee extra leerkrachten in de ob en bb, ook deels in de klas (20 uur).

Over de stagiaires wordt nog opgemerkt dat Starrebos vanaf schooljaar 2016-2017 ook een academische opleidingsschool wordt.

- **buiten** de klassen/groepen: welke functies voor welke aantallen uur p.w. beschikbaar?

Toelichting: Buiten de klassen wordt extra begeleiding aan de zorgleerlingen gegeven (ongeveer 15 uur door Jet Hendriks). Twee oud leerkrachten geven buiten de klas als vrijwilliger ondersteuning aan Afghaanse leerlingen en lees- ondersteuning. En de twee extra leerkrachten voor de ob en bb geven ook extra begeleiding buiten de klas (10 uur per week).

- Speciale onderwijs/werkmaterialen voor leerlingen met speciale ondersteuningsbehoeften beschikbaar binnen de school: ten opzichte van twee jaar geleden is het aantal materiaal groeiend.

Opsomming :Beschikbare onderwijsmaterialen met speciale didactische kenmerken

Aangepaste leerlijnen:

- x ☐ met een lager tempo, veel herhalen, nl. *maatwerk*
- x ☐ gericht op auditieve informatieverwerking, nl. *study buddy*
- x ☐ gericht op visuele informatieverwerking, nl. *bijtslangen, bijtringen, tangles*,

Beschikbare onderwijsmaterialen met speciale pedagogisch/psychologische kenmerken

Onderwijsmaterialen ondersteunend bij:

- x ☐ methode voor sociaal-emotionele ontwikkeling, nl. *'handleiding voor jezelf'*
- x ☐ anders, nl *foto-interview, ik/zie/wij, babbelspel, volle hoofdenboek*

Aanpassingsvermogen aan kindspecifieke fysieke belemmeringen (in aanvulling op de didactische materialen)

Zitballen, aangepast schrijfmateriaal, aangepast meubilair

- *Ruimtelijke voorzieningen, in en rond de school*

De school heeft dezelfde ruimtelijke voorzieningen als twee jaar geleden. Dat wil zeggen: Starrebos is gehuisvest in een mooi nieuw (MFA-) gebouw. De school is op meerdere verdiepingen gehuisvest en is rolstoeltoegankelijk. Beneden heeft de school een mooie centrale hal, met een podium en een tribune. Daar is ook een keuken voor leerlingen, dat ook gebruikt wordt door de naschoolse opvang. De lokalen zijn ruim; groter dan de wettelijke voorgeschreven meters, o.a. doordat er vloerverwarming is aangelegd. Ieder lokaal is gekoppeld aan een leerplein. Hier zijn werkplekken voor leerlingen gecreëerd. De school maakt gebruik van de inpandige gymzaal.

De school heeft twintig lokalen en zestien groepen. De school heeft dus een aantal lokalen "over". Deze worden nu voor de volgende doeleinden gebruikt: orthotheek, handvaardigheid, eigen schoolbibliotheek, testen/toetsen en een ruimte voor de overblijf en de naschoolse opvang. Het speelplein was heel basaal ingericht, maar heeft nu een aantal speeltoestellen erbij.

Nieuw is dat kinderen tussen de middag kunnen bewegen met een sportinstructeur. Dit gebeurt in drie blokken. Kleuters mogen en kunnen inmiddels ook buiten werken.

Ten opzichte van twee jaar geleden wordt er nu ook meer gebruik gemaakt van podium, gangen enz. "Nu moet het niet te stil zijn. Er moet iets gebeuren in de school", aldus de directeur.

- Specialistische expertise op hbo/wo-niveau

<i>binnen de school zelf beschikbaar</i>	<i>buiten de school snel toegankelijk</i>	
nee	Ja, via Plein013	visuele beperkingen
		auditieve beperkingen
↓idem	↓idem	spraak/taal belemmeringen
		cognitieve beperkingen
		motorische beperkingen
		beperkingen door langdurige ziekte
↓	↓	Autisme Spectrum Stoornissen (ASS)
		ADHD
	↓	dyslexie
↓		overige psychiatrische aandoeningen
		gedragsproblemen
	↓	onderwijsachterstanden andere culturen
ja		anders, nl. <i>Onderwijskunde</i>

Toelichting: De interne expertise is afgezien van een leerkracht met Onderwijskunde hetzelfde gebleven. Inmiddels kan de school ook Video Interactie Begeleiding in zetten. De directeur gaat een opleiding IKC doen.

Starrebos heeft wel diverse expertises voorhanden bij diverse leerkrachten, maar deze zijn niet gecertificeerd en dus niet in bovenstaand schema opgenomen.

- Samenwerking met instanties buiten het onderwijs.

	<i>nooit</i>	<i>soms</i>	<i>regelmatig</i>	<i>vaak</i>
SMW *				X
Bureau Jeugdzorg		X		
GGD		X		
GGZ		X		
MEE		X		
(Kinder)ziekenhuis		X		
Revalidatiekliniek	X			
Justitiële inrichting	X			
Gemeente, leerplicht				X
Politie (Halt)		X		
anders, nl. Bibliotheek...				X

Toelichting: * JOOB (Jeugd Opvoeding Ondersteunings Begeleider)

Daarnaast werkt de school veel samen met andere instanties binnen het onderwijs (zie domein 5).

Domein 4: de borging van de extra ondersteuning in de organisatie van de school

- het 'eigenaarschap' van de extra ondersteuning: wie is verantwoordelijk voor een goed verloop van het onderwijsleerproces van de leerling met speciale ondersteuningsbehoeften?

Beschrijving: de groepsleerkracht is eindverantwoordelijk voor de zorg. De ib-ers en de leerkracht voor de zorgleerlingen (voormalig rugzakbegeleider) zijn ondersteunend hieraan.

- de plaats van de extra ondersteuning binnen het beleid van de school

Beschrijving: De zorg wordt zoveel mogelijk in de groep gegeven. Daarnaast wordt er ook zorg buiten de groep gegeven. De aandacht voor de zorg is nog steeds groot. Groter dan bij andere scholen is het gevoel van de geïnterviewden. Er zijn twee ib-ers en de voormalig rugzakbegeleider is er nog steeds drie dagen per week. Twee oud- leerkrachten geven ook nog extra zorgondersteuning.

- volgsystemen voor de didactische voortgang, en voor de sociaal-emotionele voortgang

Beschrijving: Starrebos gebruikt het Cito-leerlingvolgsysteem en ParnasSys voor de administratie. De school gebruikt Kiva en Sociogram voor het volgen van de sociaal-emotionele ontwikkeling.

- planmatige aanpak van de extra ondersteuning: signalering, besprekingen, evaluaties, overdrachten e.d. (bijvoorbeeld a.d.h.v. de één-zorgroute)

Beschrijving: De school werkt nog steeds volgens de 1-zorgroute. Twee keer per jaar vindt er een groepsbespreking plaats en twee keer per jaar een leerlingbespreking. Intervisie vindt vaker plaats (naar behoefte) en wordt ook benut om kinderen te bespreken. Ervaring van Starrebos is dat de groepsplannen volgens de 1-zorgroute niet werken (te weinig rendement). Daarom hebben de groepsplannen lezen en rekenen ook even stilgelegd en is besloten om dit vooralsnog niet verder uit te breiden. In de bovenbouw wil men gaan werken met andere groepsplannen.

- aanwezigheid van protocollen (dyslexie, dyscalculie, medische begeleiding zoals bijv. bij suikerziekte, pesten)

Beschrijving: Al deze protocollen zijn er volgens de gesprekspartners en zitten vast aan het zorgplan.

- wat is de rol van de ouders en de mate van betrokkenheid bij:
  - het vaststellen van de onderwijsbehoefte van de leerling
  - het bepalen van de onderwijsbegeleiding voor de leerling
  - het uitvoeren van de onderwijsbegeleiding voor de leerling
  - het evalueren van de onderwijsbegeleiding voor de leerling

Beschrijving: De school is nog steeds wel het meest aan zet, maar ouders worden steeds meer betrokken bij het vaststellen en evalueren van de onderwijsbehoefte van leerlingen. (bijvoorbeeld bij de OPP's.) In het interview wordt aangegeven dat er ook meer gevraagd wordt aan ouders en dat de ouders meer gezien worden als een professional in de zorg voor hun kind. De aanwezige vader vertelt dat hij eens per drie maanden een gesprek op school over zijn kind heeft en daar tevreden over is.

Domein 5: de intensiteit en omvang van de samenwerking met anderen in het onderwijs

- Hoe ziet de samenwerking er uit met de andere scholen waarmee de school haar voedingsgebied deelt? Kent de school de andere scholen, bijvoorbeeld hoe de andere scholen omgaan met extra ondersteuning en hoe zij omgaan met verschillen?

Beschrijving: Starrebos werkt meest samen met de Driehoek en de Doelakkers. Van hen weten ze in grote lijnen hoe zij extra zorg geven aan leerlingen.

- Hoe ziet de samenwerking er uit met de overige reguliere basisscholen binnen Plein013?

Beschrijving: Sinds 1,5 jaar is men aangesloten bij Plein013. Daar worden ib-netwerkbijeenkomsten georganiseerd, Jonge Risico Kinderen netwerkbijeenkomsten en bijeenkomsten voor directeuren. Binnen het SWV vindt ook de OndersteuningsPlanRaad (OPR) plaats.

- Hoe ziet de samenwerking er uit met de andere scholen binnen het eigen schoolbestuur?

Beschrijving. Binnen het eigen schoolbestuur worden zes keer per jaar ib-netwerkbijeenkomsten georganiseerd. De VIB-training (en verdieping) vindt ook binnen het bestuur plaats.

- Hoe ziet de samenwerking er uit met de centrale diensten van Plein013?

Beschrijving: Starrebos heeft contact met het Steunpunt Hoogbegaafde leerlingen, met Intermezzo, met de Taalschool en met Kompaz.

- Hoe ziet de samenwerking er uit met de voor- en vroegschoolse instellingen, en met het voortgezet onderwijs?

Beschrijving: Er wordt intensief samengewerkt met kinderopvang 'Klik' in Hilvarenbeek. Zo werkt men met dezelfde thema's. De doorstroom is 99 %. Wat het voortgezet onderwijs betreft, werkt men het meest samen met het Mill Hill College en De Nieuwste School. Deze laatste school is zoekende naar een nieuwe visie en komt daarvoor ter inspiratie naar het Starrebos.

- Hoe ziet de samenwerking er uit met de scholen voor sbo en so?

Beschrijving: met het sbo en so wordt nauwelijks samengewerkt. Vanuit Starrebos zijn afgelopen jaren ook geen leerlingen verwezen.